

DOĞANIN SİYASET PARADİGMASI: YEŞİL SİYASET

Rabia Bahar Üste

Dokuz Eylül Üniversitesi

İzmir Meslek Yüksekokulu

Doç.Dr.

rabia.uste@deu.edu.tr

Özet

Siyaset, ülkelerde birçok alana yön verebildiği gibi çevrenin olumlu ve olumsuz etkilenmesinde de etkindir. Siyaset ve çevre insan odaklıdır. Siyasetin vereceği kararlar ve oluşturacağı politikalar insanların nasıl bir çevrede yaşayacaklarının belirlenmesi anlamına gelecektir. Siyasetin önemli konularından biri olan siyasal partilerin, günümüzde programlarına işlevsel olarak almaları gereken unsur, insanların geleceğinin yaşanabilir bir çevrede olduğudur.

Yeni toplumsal hareketler olarak 1970 yılından itibaren başlayan süreç, 1980 ve sonrasında hız kazanmıştır. Yeni toplumsal hareketler, siyasal partiler içinde yer edinebildiği gibi, ayrı birer siyasal parti olarak çalışmalarını sürdürmüşlerdir. Siyaset, yeni kavramlarla tanışmıştır: “Yeşil Partiler” ve “Yeşil Siyaset”. Çalışmada ilk olarak, yeşil siyasetin önemi, ülkelerde uygulanan siyasal sistem ve ekonomik sistemlerle olan ilişkileri incelenecektir. İkinci olarak, çevre hareketlerinin nasıl parti olarak süreklilik kazandıkları ele alınacaktır. Son olarak ise, etkin yeşil partilerden örnekler verilerek “yeni siyasi paradigmanın” yükselişi tartışılacak, Almanya, İngiltere ve Fransa’daki yeşiller partilerinin seçim sonuçları, partilerin demografik özellikleri ve seçmenlerin ideolojileri işaret edilmeye çalışılacaktır. Bu anlatılar bağlamında, Türkiye’de yeşil siyasetin konumu, diğer ülkelerle karşılaştırmalı olarak imgelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Yeşil siyaset, siyasal parti, siyasal sistem.

Alan Tanımı: Siyaset Bilimi

PARADIGM OF POLITICAL NATURE: GREEN POLITICS

Abstract

Politics, like the environment can give direction to many areas of the country are also effective in influencing positive and negative. Politics is people oriented and environment. The decision of the politics and policies will create mean that they will determine how to live in an environment of people. Political party, one of the key elements of politics today should take the functional elements of the program is that the people of the future in a livable enviroment.

Process starting from 1970 as a new social movement has gained pace in 1980 and later. New social movements, such as can find a place within political parties, they have continued to work as a separate political party. Politics is acquainted with the new concept of “Green Party” and “Green Politics”. As a first step, the importance of green politics, relations with the political system and economic system will be implemented in the countries studied. Secondly, it will be discussed how the party gained continuity of the environmental movement. Finally, using examples of effective green party “new political paradigm” rise to discussion and Germany, the election results of the Green party in England and France will try to sign voter demographics and ideology of the party. In this narrative context, the location of green politics in Turkey, will be visualized in comparison with other countries.

Keywords: Green politics, Political party, Political system.

JEL Code: D72,Q58, Q59

1.GİRİŞ

Batı Avrupa’da 20. yüzyılın son çeyreğinde gelişen ve değişimlere neden olan toplumsal hareketler, siyasette yeni bir dönemin de başlangıcı olmuştur. II. Dünya Savaşı’ndan itibaren “refah devleti” modeline göre yapılanmış siyaset, yeni toplumsal hareketlerin etkinliği ile “meydan okuma” olarak değerlendirilen bir döneme doğru evrilmiştir (Önder, 2010:591).

Çalışmada, demokratik siyasal sistemler açısından yasama, yürütme ve yargı erklerinin aralarındaki ilişkiye göre yeşil siyasetin ele alınış biçimleri

siyasal partiler özelinde “yeşil parti”lerin kurulduğu ve etkin olduğu Almanya, Fransa ve İngiltere örnekleri ile genişletilecektir. Yeşil partiler, önce fikir kulüpleri olarak ortaya çıkan ve daha sonra siyasal partiye dönüşen bir gerçeklik gösterdiğinden “parlamento dışından kurulan partiler” (Üste, 2011:92) sınıflaması içinde yer almaktadır. Bir toplumsal hareket olarak başlayan “yeşil parti”ler Türkiye’de yeşil siyaset algısı içinde irdelenecek ve özellikle neoliberal anlayış kapsamında anlatılacaktır. Türkiye’de 1980 sonrasında şekillenen neoliberal anlayışın, 21. yüzyılın ilk çeyreğinde yeşil siyaset retoriğini kullanış biçimleri değerlendirilecektir. 2000 yılından sonra kurulan hükümetlerin doğaya ilişkin aldıkları kararlar “hükümet programları” aracılığı ile karşılaştırmalı olarak verilecektir.

2.TOPLUMSAL HAREKETTEN SİYASAL PARTİLERE: YEŞİL SİYASET

Her canlı belirli ortamda yaşamakta, çevresinden birçok ihtiyacını karşılamakta ve canlı kalabilmek için mutlak dış dünya ile enerji ve madde alışverişi yapması gerekmektedir. Bu konudaki tipik örnek ormanlardır. Ağaçlar çevresindeki toprakların devamlı olarak atmosferle çeşitli enerji ve madde alışverişi yapmakta ve insana yaşam sağlayan önemli unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Gürpınar, 1990:91-92).

Toplumsal etkinliğin bu billurlaşması, kendi ürettiğimiz şeylerin giderek denetimimizden çıkan beklentilerimize karşıt, hesaplamalarımızı hiçe indirgeyen, bizi aşan üstümüzdeki nesnel güç halindeki bu birleşmesi, şimdiye kadar ki tarihsel gelişmenin ana etkenlerinden biridir. Yabancılaşma insan hastalığıdır” (Fromm, 1989:59-60) diyerek ifadelendirmiştir. Yeşil siyasetin gelişimi, ekonomik temelde düşünenlerin ülke genel siyasetine yön verenlerle birlikte hareket etmeleri sonucunda toplumsal öz yapının bundan etkilenmesine bağlanmıştır.

Çevre, genellikle küresel sorunların prototip bir örneği olarak görülmektedir. Çevresel süreçler özünde ulus-üstü bir niteliğe sahiptir. Sorunlar karşısında uluslararası işbirliği oluşturmak kolay değildir. Öncelikle, çevre ideolojik ve siyasi konuların yoğun şekilde gerçekleştirildiği bir alandır. 1960-1970 yıllarında ortaya çıkan çevre hareketleri, Batı dünyasında artan büyümenin ve yükselen refahın çevresel maliyetlerine dikkat çeken ve bu bağlamda insanlıkla doğa arasında gittikçe büyüyen bölünmeye işaret etmeye çalışan bir çevre hareketi ortaya

çıktığında, “çevre” bir sorun olarak görülmeye başlanmıştır. Toplumsal hareketten, yeşil siyasete dönüşümünde Alman Yeşilleri’nin öncülüğünde üç genel sorun üzerine siyaset oluşturulmuştur. Bunlar: Kaynak problemleri, atık problemleri ve ahlaki problemlerdir. Yeşil siyaset, çevre entropisinin oluşumu ile hız kazanmıştır. 1972 yılında “Roma Kulübü’nün Raporu”* dünya siyaseti ve ekonomisinde şok bir etki yapmıştır. Raporda (Heywood, 2013:457), dünya nüfusu, endüstrileşme, kirlilik, gıda üretimi ve kaynakların tükenmesi çerçevesinde dünyanın petrol kaynaklarının 1992 yılında tükenebileceği tahmini yer almıştır. Çevre sorunları yıllar itibariyle gittikçe artan oranda uluslararası kaygıya dönüşürken, iç siyasal yapılanmalarda bu tür toplumsal hareketler “siyasal parti” olarak yer almaya başlamıştır.

Küresel çevre siyasetinde iki yaklaşım kabul görmektedir: Realizm ve liberalizm (Mazlum, 2014:472). Realizm, insan ve çevre merkeziliğini esas almaktadır. İnsan merkezilik, canlı ve cansız tüm varlıkların insanlığın yararı ve refahı için kullanılabileceğini ve tüketilebileceğini savunur. Çevre merkezilik ise, insanlığı ve diğer türlerin, eko-sistem ve ekosferle birlikte değerlendirilmesi gerektiğini iddia eden bir yaklaşımdır.

2.1.Yeni Toplumsal Hareketler ve Yeşil Siyasetin Süreçleri

Yeşil Siyaset, reformcu ekoloji ve radikal ekoloji (Heywood, 2013:461) olarak iki şekilde ele alınmıştır. Reformcu ekoloji, ekoloji ilkesini kapitalist modernizmin temel unsurlarıyla (bireysel çıkarlar, materyalizm, ekonomik büyüme v.b.) uyumlu hale getirmeye çalışmaktadır. Modernist ya da yüzeysel ekoloji olarak da adlandırılmaktadır. Radikal ekoloji ise, çok kapsamlı, hatta bazı durumlarda devrimsel nitelikte değişimler gerçekleştirilmesi çağrısında bulunan değişik çevreci yaklaşımları içermektedir.

1970’lerden itibaren toplumsal hareketlerin öne çıkardığı ve bu süreçle hızla başlayan dünyadaki düzenlemelere paralel olarak, Türkiye’de de çevreye

* Roma Kulübü, “Büyümenin Sınırları” adlı raporla, sürekli büyüme hedefi olan Batı ülkelerine uyarı niteliğinde olan ABD’lerinde Massachusetts Teknoloji Enstitüsü’nün hazırladığı dünya nüfusu, sanayileşme, çevre kirliliği, gıda üretimi ve doğal kaynakların tüketilmesinde bu hız devam ederse, ekonomik büyümenin 21. Yüzyılda sınıra dayanabileceğini iddia etmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.dw.com/tr/2052-tahminleri-karanl%C4%B1k/a-15934885>.

yönelik koruyucu düzenlemeler getirilmeye başlanmıştır (Gürpınar, 1990:120-122). Dünyada ve Türkiye’de yeşil toplumsal hareketler, ülke siyasetlerini çevre konusunda duyarlı ve denetleme yapabilecek güç odakları olarak ele almışlardır. Bunların sonucunda, yeşil siyaset / yeşil partilerle aktif siyasette yer edinebilmiştir. Çevre niçin bir sorun odağıdır? Sorusunun ele alınması siyaset başta olmak üzere, ekonomik, sosyal, kültürel ve teknolojik alanlarda sorgulamanın da başlamasını sağlamıştır (Yaşamış, 1995:11-12).

2.2.Ekolojik Sorunların Çözümünde Yeni Siyaset Anlayışı

Çevrecilik, genellikle 20.yüzyılın sonlarındaki ekolojik veya Yeşil Hareket’in ortaya çıkışı ile bağlantılı yeni bir ideoloji olarak görülse de, köklerini 19.yüzyılın sanayileşmeye karşı isyanına kadar geriye götürmek olanaklıdır. Bu anlamı ile çevrecilik, iktisadi gelişimin artan hızının dünyaya verdiği zarar ile duyulan kaygıları, beşeri unsurun olumsuz etkilenmesini ve sonuçta insan türünün varlığını devam ettirebilmesinden yana endişeleri dile getirmiştir. Bu kapsamda, ekolojik sorunları anlatan hareketler oluşmuştur. Bunlardan bazıları (Heywood, 2010:94): Eko-sosyalizm, eko-muhafazakarlık ve eko-feminizm, bunlara bağlı gelişen Yeşiller Hareketi, ekolojik sorunların çözümünde öz çıkara ve sağduyuya yönelik çağrı yaparak, insanoğlunu ekolojik bakımdan güçlü siyasaları ve dünya görüşlerini benimsemeleri için “Yeni Siyaset” anlayışını benimsemelerinin önemine vurgu yapmıştır. Dünyadaki değişim ve gelişmelerin ülkemize yansması, sosyo-ekonomik yapıdaki değişim, kentlere yoğun göç ve artan nüfusun sosyal ihtiyaçları ile ekonomik krizlerin etkileri, yerel yönetimleri sosyal politika alanında etkin olmaya zorlamıştır. Diğer yandan oy maksimizasyonu ve seçimlerde başarının son dönemlerde en önemli argümanı seçmenleri direkt ve yakından etkileme gücüne sahip olan sosyal politika uygulamaları olmaktadır (Ökmen ve Parlak, 2015:420-421). Yeşil Siyasete, yerel siyaset açısından bakıldığında, yoksulluk ya da kültürel nedenlerle yabancılaştan kesimlerin kendilerini, aynı toplumun birer parçası olarak hissedebilmeleri, sahip oldukları çeşitlilikleri yok etme pahasına olmamalı anlayışının benimsenmesini istemektedirler. Örgüt yapıları ve işleyişleri de küreselleşme ve bilgi teknolojilerinden etkilenmiş ve hızla değişmeye başlamıştır. Bu durum siyasal işleyiş ve örgütlenmelerle (Ökmen ve Görmez, 2009:18) birlikte temsili demokraside ve devlet anlayışında önemli değişiklikleri beraberinde

getirmiştir. Bunun en belirgin örneği Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) sisteminin uluslararası bir karaktere sahip olması ve potansiyel sonuçlarıdır (Erdoğan ve Ejder, 1997:123).

3.Yeşiller Partisi

20. yüzyılın son çeyreğinde çevre hareketlerinin, sosyalist ve kapitalist ekonomik gelişmenin hakimiyetine karşın muhalefet olarak ortaya çıkmış tek siyasal hareket “Yeşiller Partileri”dir. Yeşil düşünce, sorunları çözebilmek için oluşturulmuş klasik anlayışın dışına çıkarak mevcut ekolojik sisteme ve değerlere eleştiriye ağırlık vererek, çevre korumacılığı değil, insanların içinde yaşadıkları doğal, kentsel, toplumsal çevrenin ve bu çevreyle ilişkilerin niteliğinin gelişinin tartışıldığı bir platformdur. Yeşiller Partisi’nin temelinde, özgürleştirici bir çevrenin sorgulanarak, bütünlükçü bir eleştiri ile programının oluşumu söz konusudur. 1983 yılında Alman Yeşilleri’nin çevre kavramına farklı yaklaşımı ve işlevleri parti olmalarını aynı zamanda parlamentoya girmelerini sağlamıştır. Alman Yeşiller Partisi öncü olmuş, çevre konusunu önceleyen birçok parti isim değişikliğine gitmiştir. Yeşil Partiler’in programlarının temelinde (Özer, 2001:179-181): Ademi merkezizetçilik, katılımcı demokrasi, karşılıklı yardımlaşma, insana saygı, özgüveni yüksek bireylerin yetiştirilmesi, doğaya saygı ve yaşamın kutsallığı sayılmıştır. Parlamenter demokrasilerde, “yurttaş insiyatifine dayalı” yeni bir siyasal anlayışın geliştirilmesi imgelmiştir. Sol ve sağ akımların yeşil harekete bakışı farklılık gösterirken ortak nokta “çevre koruma” olarak nitelendirilmiştir.

Ekoloji hareketi, kurumsal siyasetin dışında kalmıştır. Diğer bir deyişle, yeşil partilerin oluşumu süreç içinde zorlaştırılmıştır. Bunun nedeni olarak da, geleneksel siyasetin yeşil taleplerin dışlanması gösterilmektedir. Geleneksel siyasetten – özellikle de sosyalist ve sosyal demokrat partilerden- dışlanmanın nedenlerinden biri, yeşil hareketin endüstri karşıtı tavrının işçi sınıfının çıkarlarıyla çelişmesidir. İkinci neden ise, bu partilerin hiyerarşik ve bürokratik yapılanmanın yeşil taleplerin gerektirdiği politika değişikliklerini yapmaya izin vermemesidir (Önder, 2010:608).

3.1.Alman Yeşil Partisi: “Die Grünen” Örneği

Alman Yeşil Parti, üretirken doğanın zarar görmemesine dayanan bir siyasal felsefe ortaya koymaya çalışmıştır. Marks, Alman İdeolojisi’nde “Bilinçlilik

yaşamı değil, yaşam bilinçliliği belirler. İnsanların varoluşlarını belirleyen bilinçlilikleri değildir, tersine toplumsal varoluşları bilinçliliklerini belirler” (Fromm, 1989:121) ifadesi ile bilinç yükseltmenin önemini her konuda olması gerekliliğinin altını çizmiştir. Almanlar, birçok konuda olduğu gibi “çevre ve korunması” konularında da siyasaları ile öncülük etmişlerdir.

Almanya’da 1970 yılından sonra hız kazanan ve toplumsal hareket olarak doğan yeşil siyasetin gelişimi, 20. yüzyılın sonlarında olmuştur. Özellikle Alman Parlamentosu’nda yer alan “Alman Yeşil Partisi”, bu konuda çalışmaları olan ülkelere örnek teşkil etmiştir (Özer, 2001:184). Almanya’da Yeşil Parti’nin oluşum sürecinde, nükleer karşıtı hareket önemli rol oynamıştır. Hareket, 1970’lerin ortalarında itibaren yerel seçimlerde Baden-Württemberg ve Schleswing – Holstein eyaletlerin de “Çevre Koruma Listesi”, “Yeşil Liste”, “Nükleer Güç-Hayır Teşekkürler” gibi örgütlerle etkili olmuş ve Aşağı Saksonya’da küçümsenemeyecek bir başarı elde etmiştir. Partileşmeye karar veren hareket “muhafazakar ve sol grupların” tek bir listede birleşmesini sağlayan “Çevre Koruma İçin Yeşil Liste”dir. Bavyera’da da önemli bir gelişme yaşanmış ve birbirinden bağımsız gruplar “Die Grünen” adlı bir seçim ittifakında örgütsel bağımsızlıklarını ve yapılarını kaybetmeden biraraya gelmişlerdir. Alternatif Siyasal İttifak: Yeşiller” adı altında birleşerek Avrupa Parlamentosu seçimlerine katılmış ve %3.2 oy oranına ulaşmıştır (Önder, 2010:610).

Tablo 1: Alman Yeşillerinin Seçmen Profili

Seçmen Özellikleri	Yıllar (1980-1984)	Yıllar (2000-2010)
YAŞ	(%)	(%)
35 Yaş altı	82.6	85
35 Yaş üzeri	17.3	15
EĞİTİM		
Düşük eğitilmiş	37.3	18.8
Yüksek eğitilmiş	62.6	81.2
DEĞER YÖNELİMİ		
Materyalist	5.2	3.7
Karışık yönelimli	35.8	45
Postmateryalist	59.0	51.3

Kaynak: Önder, 2010:612. (Almanya Kitle Partileri, 2016:4) her iki kaynaktaki veriler derlenerek tablo hazırlanmıştır.

Tablo.1’de 1980-1984 yılları arasında, genç, eğitim düzeyi yüksek ve postmateryalist seçmenin bu partiyi desteklediği görülmektedir. 2000-2010 yılları arasına bakıldığında, gençlerin desteğinin arttığı, eğitim seviyesinin yükseldiği, karışık yönelimli ve postmateryalist arttığı belirlenmektedir. Yıllar itibariyle seçmen profilinde büyük değişiklikler yaşanmamış olmasına rağmen, gençleri yakalayan, eğitim seviyesi yüksek bir kitlenin sürekliliği dikkat çekicidir.

Tablo 2: Alman Yeşillerinin İdeolojik Dağılımı

İDEOLOJİ	1980-1984 (%)	Yıllar (2000-2010)
Sol	20.7	22.5
Merkez Sol	50.0	58
Merkez	24.4	10.2
Merkez Sağ	4.2	8.3
Sağ	0.7	1

Kaynak: Önder, 2010:613. (Almanya Kitle Partileri, 2016:5) her iki kaynaktaki veriler derlenerek tablo hazırlanmıştır.

Tablo.2’de 1980-1984 yılları arasında yapılan seçimlerde, merkez, merkez sol ve sol ideolojiye sahip olan seçmenin partiye oy verdiği belirlenmektedir.. 2000-2010 yılları arasında yapılan seçimlere bakıldığında, partinin en yüksek oyu merkez sol görüşlü seçmenden aldığı buna karşın sağ görüşlü seçmenden oy almada başarılı olamadığı verilerden yapılabilecek bir çıkarımdır.

3.2.Fransız Yeşiller Partisi: “Les Verts” Örneği

Fransa’da ekoloji hareketinin gelişimi üç aşamada değerlendirilebilir. Birinci aşama, 1969-1973 “oluşum” dönemi, ikinci aşama, “bilgilenme” dönemi, üçüncü aşama 1977 sonrasında “kendini kanıtlama” dönemidir. Partileşmeye varacak süreçte, 1977 belediye seçimlerinde Paris’te oyların %10’unu elde etmeleri, ekolojistleri cesaretlendirmiştir. 1974 yılında ekolojistler ilk kez bir Cumhurbaşkanı adayı çıkarmışlardır. 1979’da “Ekoloji Hareketi” ve 1981 yılında “Eko-Politik Hareket” biraraya gelerek “Yeşiller – Ekolojist Konfederasyon” adlı grubu oluşturmuşlardır. 1984 yılında “Yeşiller – Ekolojist Parti”ye (Önder, 2010:613) (Lest Verts – Parti Ecologiste) dönüşmüştür. Les Verts, 1986 parlamento seçimlerinde %1.2, 1988 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde %3.2 ve 1988 parlamento seçimlerinde % 0.22 oranında oy almıştır. 1990 yılında Mitterand’ın

cesaretlendirmesi ile “Generation Ecologie” adlı yeni bir parti kurularak “Les Verts”e rakip olmuştur. Les Verts’in ilkeleri (Önder, 2010:614) özerklik, dayanışma ve ekolojidir. Ancak, özgürlük, savunma sistemlerindeki değişiklikler, katılımcı demokrasi, göçmenlerle ilgili alternatif politikalar, üçüncü dünya ülkeleri ile dayanışma, alternatif enerji ve teknoloji gibi konular parti programının gelişiminde yardımcı olmuştur.

Tablo 3: Fransız Yeşiller Partisi Seçmenin Toplumsal Demografik Özellikleri (1980-1990)

YAŞ	(%)
15-24	37.4
25-34	30.5
35-44	13.0
45-54	8.5
55 ve üzeri	10.6
MESLEK	
Üretim sektörü (çitçi, balıkçı, işçi v.s)	26.1
Üretim dışı sektör (ev kadını, öğrenci, işsiz)	29.2
Beyaz yakalılar	24.3
Öğrenciler	17.5
EĞİTİM	
Düşük	32.3
Orta	30.0
Yüksek	19.1
Eğitime devam eden	17.8

Kaynak: Önder, 2010:615. (Almanya Kitle Partileri, 2016:7) her iki kaynaktaki veriler derlenerek tablo hazırlanmıştır.

Tablo. 3 incelendiğinde, genç seçmenlerin desteği, diğer yaş aralıklarına göre yüksektir. Partiye her meslekten seçmen oy kullanırken, kadın seçmenler daha yoğun ilgi göstermektedir. Kırsaldaki seçmen, büyük kentlere göre partiyi daha yüksek oy oranı ile desteklemektedir. Her eğitim seviyesinden kişi yeşiller partisine ve görüşlerine katılmaktadır. Eğitimde dikkat çeken nokta, eğitim seviyesi yüksek olanlardan çok, eğitim seviyesi orta ve düşük olanların desteğinin yüksek olmasıdır.

Avrupa Birliği'nin (AB) altı kurucu üyesinden biri olan Fransa, Avrupa'nın inşasında ve Topluluk bütünleşmesini sağlayacak mekanizmaların hayata geçirilmesinde daima önemli ve aktif bir rol oynamıştır (Şinik, 2009:266).

3.3.İngiliz Yeşil Parti: “Green Party” Örneği

İngiltere’de Yeşil Parti, 1973 yılında “People Party” adıyla kurulmuştur. 1975 yılında partinin adı “Ecology Party” olarak değiştirilmiştir. 1985 yılında “Green Party” adını almıştır. Yeşiller Partisi 1981 yılında Sosyalist Parti kurulana kadar hızlı ilerlemesini sürdürmüştür. Seçimlere ilk kez 1974 yılında katılan Yeşiller Partisi %1.8 oranında oy kazanmıştır. Yeşil Parti’nin programı, nükleer enerji ve silahlanma karşıtlığını, yenilenebilir enerji kaynaklarının tercih edilmesini ve tarımda organik yöntemlerin kullanılmasını içermektedir. İşsizlik sorunu, siyasal otoritenin ve kurumların ölçeğinin küçültülmesi ve seçim sisteminde yapılması gereken değişiklikler ayrıca ele alınan konular olmuştur. 1993 yılında Yeşil Parti, yenilenme ilkeleri adlı yeni reform programını gündeme getirmiştir. Bu reform “Green 2000” reformları olarak, partinin temelini oluşturmaya devam etmektedir (Önder, 2010.617).

Tablo 4: Yeşil Parti Seçim Sonuçları

Seçimler	Gösterilen Aday Sayısı	Oy Oranı (%)
1974 Genel Seçimleri	5	1.8
1974 Genel Seçimleri	4	0.7
1979 Genel Seçimleri	53	1.5
1979 Avrupa Parlamentosu	3	3.7
1983 Genel Seçimleri	106	1.0
1984 Avrupa Parlamentosu	16	2.6
1987 Genel Seçimleri	133	1.0
1989 Avrupa Parlamentosu	79	14.9
1994 Genel Seçimleri	49	7.3
1998 Genel Seçimleri	47	6.7
2002 Genel Seçimleri	56	8.6
2005 Genel Seçimleri	51	8.1
2009 Genel Seçimleri	68	10.7
2013 Genel Seçimleri	63	8.4

Kaynak: Önder, 2010:617. (Almanya Kitle Partileri, 2016:4-6) her iki kaynaktaki veriler derlenerek tablo hazırlanmıştır.

Tablo.4’e bakıldığında, genel seçimlerde çok yüksek bir oy oranına sahip olmayan partinin, Avrupa Parlamentosu’ndaki seçim sonuçları daha başarılıdır. 1987 genel seçimlerinde parlamentoya gidebilmesi için gösterilen aday sayısı, diğer seçimlere göre yüksektir. 2000’li yıllardan sonra yapılan genel seçimlerde de, aday sayısının ve oy oranlarının ortalama olarak %8 civarında olduğu gözlemlenmektedir.

Bu parti taraftarları, çevre duyarlılığı yüksek, iyi eğitilmiş, toplumsal ve mesleki bütünleşme düzeyi düşük olan kişilerden oluşmaktadır. 1986 sonrasında Yeşil Parti, genel çevre politikaları yanında bölgesel çevre politikalarına da ağırlık vermişlerdir. Bu partinin geleceği, parlamenter sistem içinde muhalefet ya da hükümette gösterdikleri etkinliğe, yeni sorunların gündemde kalıcılığına ve seçmenlerinin seçimlerde de bağlılık (Bogdanor, 1999:164) göstermesine dayanmaktadır. Ayrıca, İngiliz Yeşil Parti, “sadece çevreyi koruma amaçlı olanlardan değil, aynı zamanda çevresel bozulmaya işaret eden” (Taylor, 2012:148) bir partidir. İngiliz Yeşil Parti, Almanya ve Fransa örneğinden bu noktada ayrılmaktadır.

4. TÜRKİYE’DE YEŞİL SİYASET

Türkiye’de yeşil siyaset, 1975 yılından itibaren genelde kamunun eylem ve işlemleri sonucunda ortaya çıkan yöresel çevre sorunlarının giderilmesi ele alınarak başlanmıştır. 1975 Murgul’da faaliyete geçen Etibank Bakır İşletmeleri’nin bitki örtüsüne zarar verdiğini söyleyen yöre halkının dava açması ilk örnektir. 1977’de Silifke Akkuyu’da nükleer santralin kurulacağı duyumları üzerine protesto gösterilerinin yapılması, 1984 Gökova’da Termik Santral’in tepki görmesi, 1986 yılında Çernobil’in yıkıcı etkisinin Türkiye üzerinde hissedilmesi ve tepkiler, 1989 Aliğa Termik Santrali’nin protestosu (Duru, 1995: 59-61) ilk etkin çevre hareketleri olarak sayılabilir. 1980’lerin sonları, Türkiye’de çevre hareketlerinin bir ölçüde siyasallaşmaya başladığı yıllar olarak karşımıza çıkmaktadır. Yeşil Parti, çevre ve yaşam kalitesinin geliştirilmesi (Ökmen ve Görmez, 2009:112-113) projesidir. Sürdürülebilir kalkınma kavramı, demokrasi, insan hakları, katılımcılık, şeffaflık, etkinlik, hesap verme ve yönetişimin vazgeçilmez kavramları ile “yerel demokrasinin geliştirilmesi” olarak görülmektedir.

Türkiye, yenilenebilir enerji kaynakları bakımından oldukça zengin olmasına rağmen, bu kaynakların potansiyelini gerektirdiği ölçüde değerlendirememiştir. Bu konuda yapılan çalışmaları, kullanımın yaygınlaştırılması için yapılması gerekli tanıtım / eğitim etkinlikleri ve yasal düzenlemeler altında toplamak mümkündür (Özbalta, 2001:26-27). Yeşil siyaset, sadece eko-sistem ve çevre sorunlarını değil, hem bunların nedenleri olabilecek hem de çözüm getirebilecek, yoksulluk, mülteci sorunu, sosyal adalet, sosyal barış, küreselleşme-yerelleşme, refah devleti,

kültürel yabancılaşma, sosyal eşitlik, siyasi-idari parametrelerin denge-fren ve uzlaşması gibi konularda da çaba gösteren bir yapılanmadır.

4.1. Türkiye’de Yeşil Partiler ve Kuruluşları

1990 yılında, çevreye karşı başlayan toplumsal hareketlerin, Yeşiller Partisi adı altında siyasal bir olguya dönüştürülmesi için çalışmalar başlamıştır. Yurt dışındaki Yeşil Partiler Partileri’ne mektuplar yazılarak destek istenmiştir. Bu çalışmalar kapsamında, 6 Mayıs 1990 tarihinde Aliğa için oluşturulan sevgi zinciri “tarihsel bir halk hareketi” (Duru, 1995:75) olarak değerlendirilmiştir. Bu tarihten sonra, Türkiye’de Yeşil Parti ve siyasal arenada yer alması için çalışmalar hızlandırılmıştır. Yeşil Partiler içinde toplumsal hareket olmanın ötesinde, parti olmak, tercih ve stratejilerini için başlayan çalışmalar sonucunda şu ilkeler ön plana çıkmıştır (Şakacı, 2009:312-313): Siyasal partilerin geleceğini seçimler belirler. İlk seçim, kalıcılığı bakımından önemlidir.

4.2.Yeşiller Partisi (1988-1994)

Yeşiller Partisi (YP), 6 Haziran 1988 tarihinde kurulmuştur. Parti kendisini, “insanlar arasındaki ilişkinin insan doğa ilişkisinden bağımsız düşünülemez olduğundan hareketle, demokratik bir toplumu amaçlayan siyasal bir kuruluş” (Yeşiller Partisi Program ve Tüzüğü, 1988:3) olarak tanımlamıştır. Amaçları (Yeşiller Partisi Program ve Tüzüğü, 1988:3), demokratik bir topluma ulaşmak ve bu çevrede yurttaşların toplu yaşamın değişik alanlarında inisiyatiflerin oluşmasını sağlamak, dünya barışına katkı, her ne sebeple olursa olsun doğal dengenin bozulmasını engellemek olarak sıralanmıştır.

Parti programı (Yeşiller Partisi Program ve Tüzüğü, 1988:19) on bir başlıktan oluşmuştur. Bunlar, demokrasi, ekolojik sistem / doğa kültürel değerler, barışçılık / insan hak ve özgürlükleri, kentleşme, sanayileşme, eğitim / gençlik, sosyal işler / kadın ve sorunları, çalışma barışı ve sağlık, yerel yönetim, ekonomi, iletişim / ulaşım, sanat /sanatçıdır. Parti, 1950’li yıllardan itibaren ekolojik sistemi ve çevreyi olumsuz etkileyen sorunları tartışmak, gönüllü kuruluşların bu alanlarda sınırlı kalan mücadelesini etkin bir biçimde sürdürmeyi amaçladıklarını açıklamıştır. Kıtık, ekolojik sistemin bozulmasının sonucudur”. YP, “Türkiye’nin doğal değer ve varlıklarını, dünyasını hızla tüketmeye yönelik savurganca bir kalkınma

zihniyetine karşı koruma sorumluluğu üstlenen bir oluşumdur” (Yeşiller Partisi Program ve Tüzüğü, 1988:20-22) şeklinde sorumluluklarını anlatmışlardır. 1988 yılında kurulan parti, 1994 yılında kapanmıştır.

4.3. Yeşiller Partisi (2008)

Türk siyasal yaşamının 57. partisi olarak kurulan Yeşiller Partisi (YP), kırk kurucu üyeden oluşan ve altı yıllık çalışma sonucunda ortaya çıkan bir siyasal partidir.. Amaçlarının, alternatif yeşil yaşam politikalarıyla tıkanan politika ve demokrasinin önünü açmak olduğunu vurgulamışlardır (Yeşiller Partisi, 2008:1). Parti, “Türkiye’nin sorunları dünyanın sorunlarından, geleceğimiz, yeryüzünün geleceğinden bağımsız değil, küresel iklim değişikliği hızlanıyor... Şiddet, eşitsizlikler, yoksullaşma ve her türlü ayrımcılık yaygınlaşıyor. Toplumsal sorunlar ekolojik sorunlardan, ekoloji politikadan bağımsız değil, Yeşil Politika artık yaşamsal bir zorunluluk” (Yeşiller Partisi, 2016:1-2) diyerek amaçlarını ortaya koymuştur.

Partinin temel ilkeleri; doğaya uyum, sürdürülebilirlik, küresel mücadele, erkek egemenliğinin reddi, şiddetin reddi, doğrudan demokrasi, yerellik, adil paylaşım, özgür yaşam, çeşitliliğin korunmasıdır (Kaya, 2011:13) diye açıklamaktadır. YP, programında siyasi amacını şu şekilde açıklamıştır (Kaya, 2011:9): “Yeşiller Partisi, tabanda iktidar oluşturmadan, hükümet ya da koalisyon ortağı olma amacı gütmeyen, devleti ve kurumlarını eleştirmeyi, temel muhalefeti esas görev edinen bir parti olacaktır”. 21. yüzyılda neoliberalizmin yaygınlaşması bu ideolojinin insan, doğa ve üretim üzerindeki ilişkileri ele alınmaya başlanmıştır. Neoliberalizmi “Uluslararası Siyaset Teorisi” adlı eserinde Waltz tüm yönleri ile ele alan ilk kişidir (Tuğtan, 2014:122). Heywood ise, yeni sağ, “neoliberalizm” ve “neomuhafazakarlık” (Heywood, 2010:79-80) olarak kavramsallaştırılan iki ayrı geleneği uyumlu ve sistematik hale getirmeye çalışmıştır. Hayek, neoliberalizmi açıklarken, serbest piyasaların bireysel ihtiyaçlara cevap verdiğini oysa merkezi planlamanın her bireyin değişen ihtiyaçlarına yanıt veremediğini; dolayısıyla piyasaların serbest olarak çalışmasına izin verilmesini ve toplumda düzenin kendiliğinden sağlanabilmesi için hükümetlerin sınırlandırılması gerektiğini vurgulamıştır ” (Kelly, 2013:272-274). Neoliberal düşünce açısından Hayek, demokrasiyi siyasal açıdan eşitlik için sık sık kullanıldığını, devlete ilişkin kararların belirlenmesinde bir metodu ve yolu işaret ettiğini barış ve özgürlüğün teminatı olarak da

nitelendirmiştir (Hayek, 2007:449). Ancak, yeşil hareket kapitalist anlayış ile doğanın korunmasının arasında paradoksal bir ilişki olduğunu işaret etmektedir. Kent ve sanayi ikilisi ele alındığında, çevre ön plana çıkmaktadır (Bayırbağ, 2012:538-539).

21. yüzyılda Türkiye’de siyasal iktidar olan Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti), ekonomik ve siyasal anlamda “çevre”ye (Özipek, 2010:672) dayanan bir siyasal aktör olarak ekonomide liberalleşmeyi yeniden dağıtımcı bir sosyal politika ile birleştirmiştir. Siyaset alanında neoliberal politikalarla sağlık, eğitim, ulaşım, iletişim, çevre konularında bu yüzyılın ilk yarısında dönüşüm siyaseti izlemiştir (Üzümcü, Dikkaya ve Özyakışır, 2010:735).

5. SONUÇ

Çevre, birçok anabilim dalının uğraş alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Çevre, var olduğu sürece diğer alanlarda işlem ve eylemlere devam edebilme şansı doğmaktadır. Havanın, suyun ve toprağın yok olduğu bir dünyada üretilenlerin anlamı kalmayacaktır. Konuya siyaset bilimi açısından yaklaşıldığında, kilit nokta olduğu söylenilebilir. Bunun nedeni, ülkelerin genel siyasetleri içinde karar alındığı gibi alınan kararlar uygulanmaktadır. Siyasal iktidarlar hangi dünya görüşüne sahip olurlarsa olsunlar, iktidarda kaldıkları sürede her konuda son sözü söyleme yetkisine sahiptirler. Bu bağlamda, çevre ve çevreye yaklaşım önemli konuların başında gelmektedir.

Doğanın korunması ne bir ideolojiye bırakılacak kadar tartışmaya açık ne de tümüyle göz ardı edilecek kadar uzun süreçli bir durum değildir. Siyasal iktidarların ideolojileri ne olursa olsun, ülke ve dünya mirası olarak doğanın korunmasına katkı sağlamaları ve gerekli önlemleri almaları gerekmektedir. Her partinin, aynı zamanda kendi içinde bir “Yeşil Parti” barındırması bir zorunluluk haline gelmiştir. Eko-sistemin sürdürülebilirliği için yapılacak çalışmalarda, iktidar - muhalefet iş birliği içinde olmalıdır.

İnsan haklarına saygı açısından, çevre duyarlılığını her siyasal partinin taşıması kaçınılmaz bir gerçekliktir. Demokrasi, haklar ve özgürlükler üzerinde yükselebilir. Demokratik bir toplumda, çevre duyarlılığı ve çevre yönetiminin ele alınışı, insanın kendi kendisini yönetmesi ve otokontrolü ile başlamaktadır. Çevre bilinci, toplumların eğitim seviyeleri ile de doğru orantılıdır. Bu bilincin aile başta olmak üzere tüm eğitim basamaklarında

verilmesi ve topluma doğru evrilmesinin sağlanması bireylerin yeşil hareket içinde olduklarını gösterecektir. Çevre konusunda, iktidarların sadece, yasal düzenleme yapmaları yeterli değildir. Yasal düzenlemelerin uygulayıcısı olacak ve onlara sahip çıkabilecek çevre bilincine sahip bireylerden oluşan topluma ihtiyaç vardır. Bugün, çevre ve çevrenin korunması sadece “Yeşil Parti”lerle çözülebilecek bir problem değildir.

Her bir bireyin, her bir ailenin, her bir eğitim kurumunun, her bir iş yerinin ve sosyal alanın eko-sisteme saygılı ve yarınlar için büyük bir umut olduğu gerçeğini gözden kaçırmadan hareket etmeleri gerekmektedir. Sağ, Merkez Sağ, Merkez Sol ve Sol partilerin programlarında yeşil siyasete yeterince yer vermesi ve yazılanların kağıt üzerinde kalmayarak uygulanması gerekmektedir. Siyasal iktidar olan ya da iktidara ortak olan partilerin yasama ve yürütme gücü kapsamında konuyu duyarlılıkla ele almaları istenmektedir. Her partinin siyasal paradigması arasında “yeşil siyasetin” olması gerektiği yaşlı dünyanın zaman zaman hatırlattığı gerçeklerle yüzleşmeden ele alınmalıdır. Bu yüzden, yeşil siyaset bir ideoloji ya da bir partinin ele aldığı değil, tüm ideolojilerin ve partilerin sahiplenmesi gereken önemde bir konudur. Hiç bir partinin tekelinde olacak kadar lüks bir anlayış değildir. Çevre ve duyarlılığının “ideolojisi” olamaz. Dünya görüşünüz ne olursa olsun, çevreye saygı; insana saygı olarak geri bildirimini verecektir. İçilecek su, solunabilecek hava ve ekilebilir toprak kalmadığında, hiçbir ideolojinin de anlamı kalmayacaktır.

KAYNAKÇA

Almanya Kitle Partileri (2016). <http://www.dw.com/tr/se%C3%A7ime-1-y%C4%B1-kala-alman-kitle-partilerinde-oy-kayb%C4%B1/a-19563492>, [İndirme Tarihi: 01.11.2016]

Bayırbağ, M.Kemal. “Siyaset Bilimi ve Kent Çalışmaları”, Siyaset Bilimi, (Editörler: Gökhan Atılğan, E. Atilla Aytekin), Yordam Yayıncılık, İstanbul, 2012.

Bogdanor, Vernon. Siyaset Bilimi Ansiklopedisi, Çev: Bülent Peker, Ümit Yayıncılık, 1999.

Duru, Bülent. Çevre Bilincinin Gelişim Sürecinde Türkiye’de Gönüllü Çevre Kuruluşları, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1995.

Duru, Bülent. “Türkiye’de Çevrenin Siyasallaşması: Yeşiller Partisi Deneyimi”, Mülkiye Dergisi, Cilt 26, Sayı 236, Ankara, 2002, ss.179-200.

Erdoğan, İrfan & Ejder, Nazmiye. Çevre Sorunları Nedenler Çözümler, Doruk Yayınları, Ankara, 1997.

Fromm, Erich. Yeni Bir İnsan Yeni Bir Toplum, Çev: Necla Arat, Say Yayınları, İstanbul, 1989.

Gürpınar, Ergun. Çevre Sorunları, Der Yayınları, İstanbul, 1990.

Hayek, Friedrich A. Hukuk, Yasama ve Özgürlük, Çev: Mehmet Öz, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2007.

Heywood, Andrew. Siyaset, Çev: Bekir Berat Özipek, Adres Yayınları, 2010.

Heywood, Andrew. Küresel Siyaset, Çev: Nasuh Uslu, Haluk Özdemir, Adres Yayınları, 2013.

Kaya, Ramazan. Bir Ekoloji Hareketi Olarak Yeşiller ve Türkiye’de Yeşiller Partisi,
https://modernwish.files.wordpress.com/2012/01/yesil_dusunce_brosur_dizisi_2ramazan_kaya11.pdf.

Kelly, Paul. Siyaset Kitabı, Çev: Tarık Sadak, Alfa Yayınları, İstanbul, 2013.

Mazlum, İbrahim. “Küresel Siyaset ve Çevre”, Küresel Siyasete Giriş, (Editör: Evren Balta), İletişim Yayınları, İstanbul, 2014.

Ökmen, Mustafa & Kemal Görmez. “Türkiye’de Yerel Gündem 21 ve Yerel Yönetişim Uygulamaları”, Yerel Yönetimlerin Güncel Sorunları, (Editör: Kemal Görmez, Mustafa Ökten), Beta Yayıncılık, İstanbul, 2009, ss.109-127.

Ökmen, Mustafa & Kemal Görmez. Yerel Yönetimlerde Yeni Vizyonlar, Ekin Yayıncılık, Bursa, 2015.

Önder, Tuncay. “Yeşil Siyaset”, Siyaset, (Editör: Mümtaz’er Türköne), Opus Yayıncılık, İstanbul, 2010. ss. 591-628.

Özbalta, Necdet. “Güneş Enerjisi Potansiyeli ve Uygulamalar”, Yerel Gündem 21 Birlikteliğinde Yenilenebilir Enerji Kaynakları, (Editörler: İ. Hakkı Karamandere, Hikmet Yavaş, Mustafa Görün), İzmir büyükşehir Belediyesi Yerel Gündem 21 Yayını, İzmir, 2001, ss.18-29.

Özer, M.Akif. “Yeşil Hareket: Alman Yeşilleri Üzerine Bir Değerlendirme”, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt:1, Ankara, 2001, ss.173-198.

Özipek, B. Berat. “Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) Dönemi İç ve Dış Politika (2002-...)”, Osmanlı’dan İki binli Yıllara Türkiye’nin Politik Tarihi, (Editörler: Adem Çaylak, Mehmet Dikkaya, Cihat Göktepe, Hüsnü Kaplı), Savaş Yayınevi, Ankara, 2010.

Şakacı, Bilge Kağan. “Yerel Yönetim Seçim Sistemi ve Öneriler Yöntemi”, Yerel Yönetimlerin Güncel Sorunları, (Editör: Kemal Görmez, Mustafa Ökten), Beta Yayıncılık, İstanbul, 2009, ss.297-314.

Şinik, Bilal. “Fransa’da Adem-i Merkezileşme Süreci”, Yerel Yönetimlerin Güncel Sorunları, (Editör: Kemal Görmez, Mustafa Ökten), Beta Yayıncılık, İstanbul, 2009, ss. 250-268.

Taylor, Steven L. 30 Saniyede Siyaset, Çev: Murat Cemal Yalçın, Caretta Kitapçılık, İstanbul, 2012.

Tuğtan, M. Ali. “Güç, Anarşi ve Liberalizm”, Küresel Siyasete Giriş, (Editör: Evren Balta), İletişim Yayınları, İstanbul, 2014.

Üste, R. Bahar. Siyaset Bilimi, Beta Basım Yayım, İstanbul, 2011.

Üzümcü, Adem & Dikkaya, Mehmet & Özyakışır, Deniz. “Türkiye’de İktisadi Dönüşümler ve Politik Yansımaları: 1923-2007”, Osmanlı’dan İki binli Yıllara Türkiye’nin Politik Tarihi, (Editörler: Adem Çaylak, Mehmet Dikkaya, Cihat Göktepe, Hüsnü Kaplı), Savaş Yayınevi, Ankara, 2010.

Yaşamış, Firuz D. Çevre Yönetiminin Temel Araçları, İmge Yayıncılık, Ankara, 1995.

Yeşiller Partisi Tüzüğü Ve Programı (1988). <https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/yesillerturkiye.pdf>, [İndirme Tarihi: 12.05.2016]

Yeşiller Partisi (2008), “Türkiye’nin Yeşiller Partisi Kuruldu”, <http://www.milliyet.com.tr/turkiye-nin-de-yesiller-partisi-kuruldu/siyaset/siyasetdetay/30.06.2008/888149/default.htm>, [İndirme Tarihi: 02.03.2016]

Yeşiller Partisi (2016), “Demokratik Örgütlenme”, <http://bianet.org/bianet/siyaset/107986-yesiller-partisi-kuruldu>, [İndirme Tarihi: 01.05.2016]